

KOSMOSDAN GƏLƏN İŞIQ

Kosmos alimi Kərim Kərimovun xeyriyyəçi babası barədə bilmədiklərimiz - Əsədulla Əhmədov

Əsədulla Əhmədov 1931.

Biz çoxlu xeyriyyəçiləri tanıyırdıq. Onların əksəriyyəti milyonçu olmuşlar. Hacı Zeynalabdin Tağıyevin hər etdiyi savabı xalqın yadında qalır və qalacaqdır. Bu dəfə oxuculara xeyriyyəçi və Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin diplomatı, yardımları sayəsində çox ailənin aclıq bəlasından qurtarmasına yardımçı olan böyük insan Əsədulla Əhmədov barədə məlumat verəcəyəm.

Əsədulla Əhməd oğlu Əhmədov 1867-ci ildə Şamaxı şəhərində anadan olmuşdur. Şamaxıda baramaçılıqla məşğul olan atası Əhməd bəy baramaçılıq üzrə ilk artelləri yaradaraq, işsiz-

ilə Bakıya aparır. Burada dayısının evində yaşayan Əsədulla fərdi müəllimlərdən dərslər alıb, alman, rus, fransız dillərini öyrənmişdir. 1880 -ci ildən dayısına məxsus dükanlarda çalışmışdır. Ticarət qabiliyyətini inkişaf etdirən Əsədulla bəy "Bakinskiy Lombard" aksioner cəmiyyətinin idarə heyətinin üzvü, daha sonra sədri olur. O, 1883-cü ildə dayısının qızı Səyyarə Tağıyeva ilə ailə həyatı qurmuş, bu evlilikdən 3 oğlu, 2 qızı dünyaya gəlmişdir. 1930 -cu ildə Bakı şəhərində o vaxtkı NKVD-nin (narodniy komissariat vnutrennix del, tərcüməsi- xalq daxili işlər komissarlığı) müstəntiqi tərəfindən yazılmış dindirilmə protokolunda Əsədulla bəy, nəvələri 12 yaşlı Kərimağa, 9 yaşlı Süleyman və 6 yaşlı Mustafa ilə birgə yaşadığını qeyd edir. Əsədulla Əhmədov Bakıda xeyriyyəçilik fəaliyyətinə başlamış, Bakı şəhər Dumasının üzvü olmuşdur. Bakıda və Şamaxıda öz vəsaiti hesabına kitabxanalar açmış, 1902-ci ildə Şamaxıda zəlzələ olarkən ziyan gören sakinlərə yardım etmişdir.

Əsədulla Əhmədov Bakı Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin ilk iclasında 11 nəfərdən ibarət idarə heyətinin üzvlərindən, həmçinin "Nəşri-maarif" cəmiyyətinin təsisçilərindən idi. "Nəşri-maarif" Cəmiyyəti haqqında Nəsiman Yaqublu yazır:

"1906-cı ilin 1 avqustunda Cəmiyyəti təsis edənlərin ərizəsinə əsasən (Bakı taciri - Əsədulla Əhmədovun, şəhər dumasının üzvü İsmayıl bəy Səfərləyevin, Bakı taciri Ağahüseyn Tağıyevin, dumanın üzvü Məmməd Həsən Hacılinın, Neft sənayesi sahibi Həsən Mustafayevin, Bakı taciri Əliqə Həsənovun) Bakı cəmiyyətləri işləri üzrə quberniya buradakı müsəl-

miyyətin işində fəal iştirak edirdilər: M.H.Hacılı, Q.Qarabəyov, İ.Aşurbəyov, M.Muxtarov, A.Ağayev, M.Nağıyev, A.İ.Cəfərov və başqaları. Cəmiyyət savadın və ibtidai təhsilin yayılmasında yardımını əsas götürürdü. Bu işin həyata keçirilməsi üçün cəmiyyət mövcud məktəblərə, mədrəsələrə kömək etməyi və ya onları öz vəsaitləri ilə açmağı vacib sayırdı... Ümumilikdə 1907-1912-ci ilə qədər maarifləndirici cəmiyyət 15 məktəb açılmışdı ki, onların saxlanması üçün 32656 rubl sərf edilmişdi".

Azərbaycan Məclisi-Məbusasının təsis haqqında qanununa (1918-ci il 19 noyabr) əsasən, o, Cümhuriyyət Parlamentinə seçilmişdi, bundan əvvəl isə Bakı şəhər dumasının üzvü olmuşdu. Parlamentdə əvvəlcə "Bitərəflər" fraksiyasının üzvü olan Əhmədov 1919 ilin oktyabrında bu fraksiyada baş vermiş parçalanmadan sonra bir neçə bitərəflə birlikdə "Müsavat" fraksiyasına keçmişdir. Parlamentdəki

sı dinc olmayacaq. O məqsəd ki, daşnaklar özləri üçün götürüblər, mən uşaqlıqdan görürəm ki, o bu fəlakəti verəcək. Nə qədər hökumətlər dəyişir, sosialistlər olur, menşevik olur, daşnakların nəzərində biz yenə də müsəlmanıq. Osmanlı olur, bolşevik olur, yenə müsəlmanıq. Onların məqsədi müsəlmanları qırmaq məhəv etməkdir. Bu artıq bir həqiqətdir... "

Əsədulla Əhmədovun həyatdan köçməsinə əsas səbəblərdən biri nəvəsi Kərimağanın balaca qardaşı Süleyman Kərimovun faciəli ölümü olur. Süleyman 1941-ci ildə SSRİ-nin Ukraynadakı sərhəd qoşunlarında sərhəd məntəqəsinin komandiri idi. Onun komandir olduğu məntəqə Vermaxt hissələrinin hücumlarına məruz qalır, hərbi anda sadıq qalan sərhədçilərimiz qəhrəmancasına həlak olur. Bu xəbər Əsədulla Əhmədovu xeyli sarsıdır və 1941-ci ildə Əsədulla bəy Bakı şəhərində vəfat edir. İlk əvvəllər Kirov parkına çevrilən Çəmbərəkənddə dəfn olunsada daha sonra məzari Yasamal qəbiristanlığına köçürülmüş burada dəfn edilmişdir. Əgər onun məzari Yasamal qəbiristanlığına köçürülməseydi, tez zamanda itirilə bilərdi.

Qeyd edim ki, Əsədulla bəyin dindirmə protokolunda adı göstərilən nəvəsi Kərimağa Azərbaycan və SSRİ tarixində önəmli rol oynayan, Sovet kosmik proqramının banilərindən, Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqı Dövlət Mükafatı laureatı, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, 25 il pilotlu hava gəmilərinin uçuşlarına nəzarət edən Dövlət Komissiyasının sədri vəzifəsində işləmiş, adı hər bir azərbaycanlıya qürur bəxş edən general-leytenant Kərim Kərimovdur. Yaxşı deyiblər ki, «ot kökü üstündə bitər».

Biz heç vaxt Kərim Kərimovu, Əsədulla Əhmədovu və onlar kimi xalqına yarayan insanları unutmayacağıq və Azərbaycanımız naminə belə şərəfli insanların yolunu davam etdirəcəyik.

Kərim Kərimov

bəzi çıxışlarında Əsədulla bəy Bakı şəhərindəki və dumdakı vəziyyətdən bəhs edir, problemləri açıq şəkildə sadalayır. Onun parlamentdəki ən maraqlı çıxışı isə erməni vəhşiliyi və bundan xilas yolu ilə bağlı idi. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin 29 iyul 1919-cu il tarixli 60-cı iclasında müzakirə edilən məsələlərdən biri əsgəri xidmətin müddəti barəsində qanun layihəsi idi. Mövzu ilə bağlı Əsədulla Əhmədov da çıxış edir, təkliflərini verərək bildirirdi:

Yaxşı nizam görmüş qırx nəfər əsgər icabında bir qalaya bədəldir. Amma nizamsız əsgər, küçədən yığılanlar, tüfəngləri yerə tökürlər. İnad lazım deyil. Yalnız o fikri müdafiə edənlər, əsgərlik görməyən və bilməyənlərdir. Mən dörd il əsgərlik müddəti olmasını istərdim. Fəqət indiki zamanı nəzərə alaraq komissiyonun rəyinə mən də şərikəm. Əsgərlik müddəti iki il olsun.

9 mart 1920-ci il tarixli 132-ci iclasda Əsədulla Əhmədov aşağıdakı mövzuda çıxışı edir:

"Mən indi əlli yaşına keçmişəm, təcrübələrlə görmüşəm ki, daşnak firqəsi iş başında olduqca erməni fəqərə-

Şamaxı zəlzələsi zamanı çəkilən, Həsən bəy Zərdabinin də yer aldığı fotosəkil (sağdan ikinci Əsədulla Əhmədov)

ləri işlə təmin etməklə xeyriyyəçiliklə məşğul olur. İlk təhsilini mədrəsədə alan Əsədulla bəy 9 yaşında ikən atasını itirir. Hacı Zeynalabdin Tağıyevin yaxın qohumu olan dayısı Əlabbas Tağıyev onu himayəsinə götürür və özü

man əhalinin arasında savadın yayılması ilə bağlı Bakı Cəmiyyətinin nizamnaməsini təsdiq etməyi qərara aldı. 1906-cı ilin 24 noyabrında keçirilən yığıncaqda İdarə Heyətinin sədri Hacı Zeynalabdin Tağıyev seçildi. Cə-

Sevincik Nəsiboğlu
25.01.2020. saat 22-12.